



LATVIJAS
UNIVERSITĀTE

ASTRONOMA ALFRĒDA ŽAGGERA PUBLIKĀCIJAS



© Latvijas Universitātes Muzejs, 2020

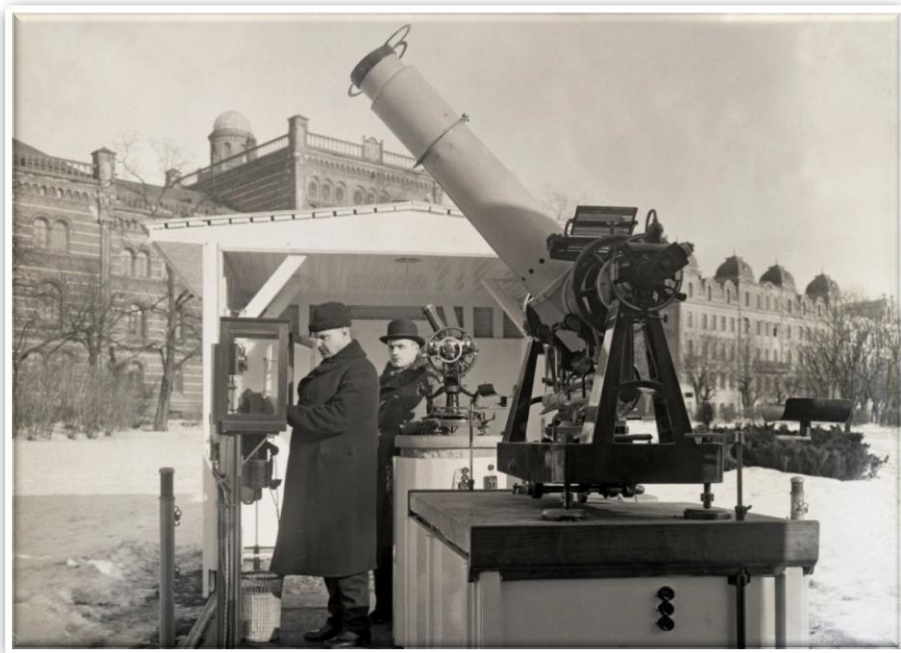
© Ilgonis Vilks, Gunta Vilka, 2020



Alfrēds Žaggers dzimis 1878. gada 29. jūlijā Rīgas apriņķa Aizkraukles pagastā. Mācījies reālskolā Rīgā, studējis RPI (1898 – 1913), iegūstot inženiera–tehnologa grādu. No 1903. gada strādājis par skolotāju Mangaļu jūrskolā. Pie jūrskolas viņš iekārtoja nelielu observatoriju un izveidoja laika staciju pareizā laika radiosignālu uztveršanai. Pirmā pasaules kara laikā, kad skola bija evakuēta uz Krieviju, bija tās vadītājs (1915 – 1920). 1920. gadā A. Žaggers atgriezās Latvijā un sāka lasīt lekcijas Latvijas Universitātē (LU). 1922. gadā viņš iepazīnās ar Vācijas observatorijām, bet rudenī tika ievēlēts par LU Astronomiskās observatorijas pārzini un docentu.

Alfrēds Žaggers 20. gadsimta 20. gados. LU Muzeja krājums

- Viņa vadībā tika izvērsts mācību darbs, izveidots observatorijas laika dienests, sākās regulārie novērojumi un zinātniskie pētījumi. Aktīvi darbojies Baltijas ģeodēziskajā komisijā, piedalījies un uzstājies konferencēs (1924 – 1936). 1927. gadā ievēlēts par vecāko docentu, savas darbības laikā nolasījis LU Matemātikas un dabaszinātņu fakultātes studentiem daudz lekciju. Līdztekus darbam LU turpināja mācīt jūras astronomiju Kr. Valdemāra jūrskolā. 1939. gadā A. Žaggers kļuva par LU ārkārtas profesoru, nākamajā gadā par profesoru un LU Astronomiskās observatorijas direktoru. 1944. gadā aizstāvēja disertāciju „Daži papildinājumi astronomisko mērījumu precizitātes palielināšanai, novērojumu un aprēķinu vienkāršošanai” un ieguva Dr. math. grādu. 1944. gada rudenī A. Žaggers devās trimdā uz Vāciju, 1951. gadā ieceļoja ASV. Ar astronomiju vairs nav nodarbojies. Miris 1956. gada 18. janvārī Ņujorkā, ASV.



A. Žaggers (priekšplānā) novērojumu paviljonā pie Latvijas Universitātes ēkas. LU Muzeja krājums

Министерство Торговли и Промышленности.
Отдѣлъ Торговаго Мореплаванія.
УЧЕБНОЕ ОТДѢЛЕНІЕ.

СБОРНИКЪ
ЗАДАЧЪ ПО МОРЕХОДНОЙ АСТРОНОМІИ.

СОСТАВИЛИ

Я. Я. Штраусъ, А. М. Жаггеръ, Э. М. Калнынъ.

ПРОВѢРИЛИ И РѢШИЛИ
(по Nautical Almanac 1914 г.).

Генераль-Лейтенантъ ШУЛЬГИНЪ,
Капитанъ 2 ранга ХЛЮСТИНЪ.

Рекомендовано Учебнымъ Комитетомъ Министерства Торговли и Промышленности (по мореходному образованию) въ качествѣ пособия при преподаваніи мореходной астрономіи въ мореходныхъ учебникахъ заведеній.

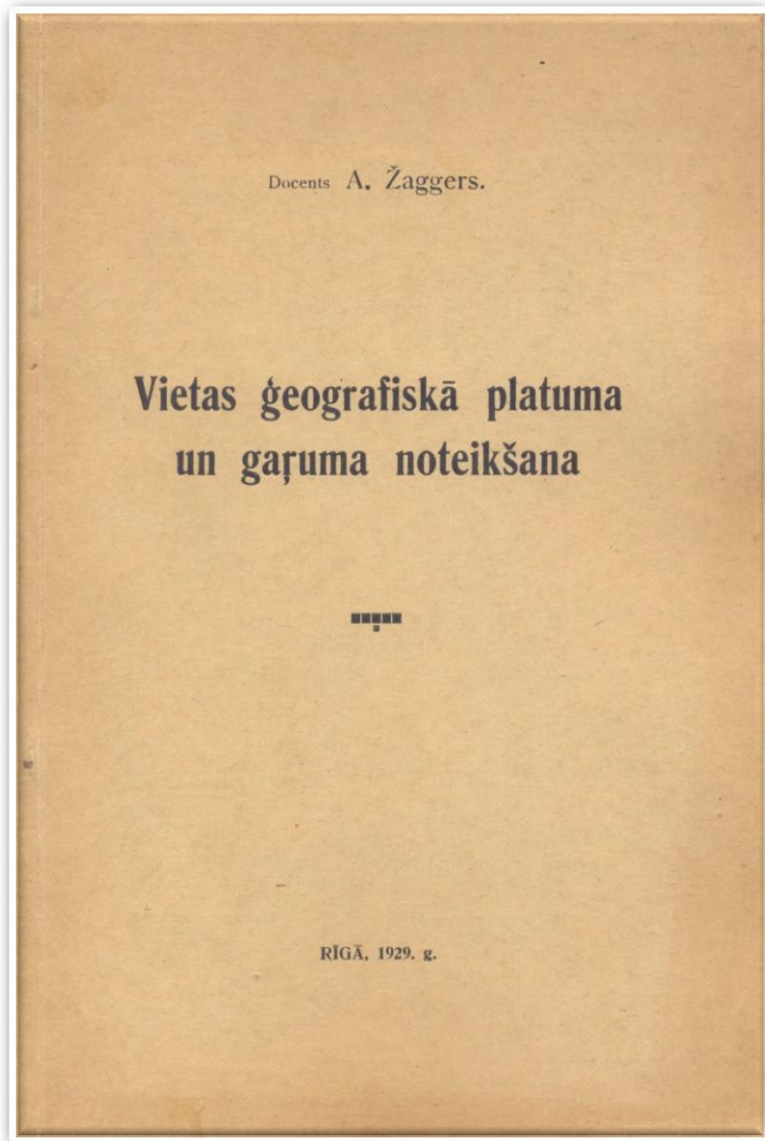
896.

L. Universitātes
Astronom. Observatorijas
Biblioteka.

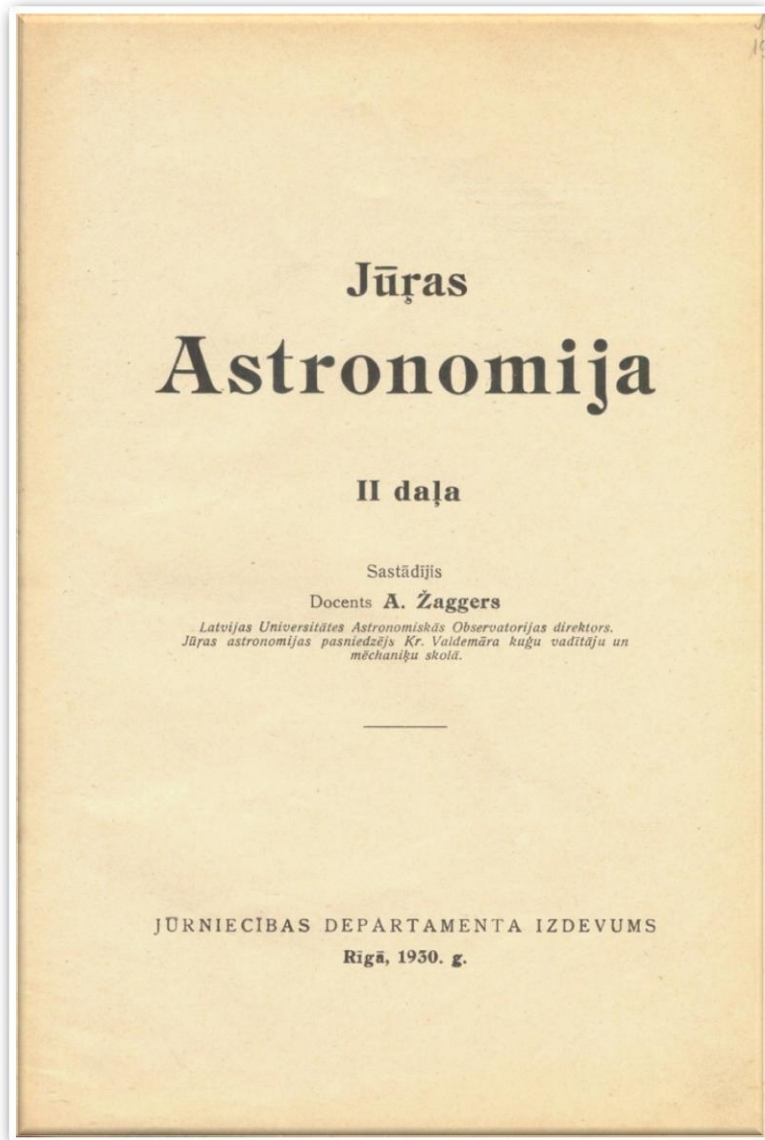
ПЕТРОГРАДЪ.

Типографія А. Бенксъ,  Новый пер., № 2.
1916.

1916. 1909. gadā A. Žaggers devās ceļojumā pa jūru apkārt Eiropai, lai iegūtu materiālus astronomijas uzdevumu krājumam un pārbaudītu jaunus paņēmienus kuģa atrašanās vietas noteikšanai. 1916. gadā Petrogradā tika izdota A. Žagģera grāmata „Сборникъ задачъ по мореходной астрономии” (**Jūras astronomijas uzdevumu krājums**), līdzautori I. Štrauss, E. Kalniņš.



1929. Kuŗniecības gadagrāmatā 1929. gadam A. Žaggers iekļāva garu rakstu „**Vietas ģeogrāfiskā platuma un gaŗuma noteikšana**” (A. Žaggers. Vietas ģeogrāfiskā platuma un gaŗuma noteikšana. Kuŗniecības gada grāmata 1929. gadam. 4.gads. Rīga, 1929, 124. – 174. lpp.), kas bija domāts kā pagaidu rokasgrāmata līdz brīdim, kad iznāks jūras astronomijas mācību grāmatas. Šis raksts izdots arī kā atsevišķs novilkums (A. Žaggers. Vietas ģeogrāfiskā platuma un gaŗuma noteikšana. Rīga, 1929).



1930. Neparasta vēsture ir jūras astronomijas mācību grāmatai. Kā pirmā 1930. gadā iznāca grāmatas otrā daļa, kuras autors ir Alfrēds Žaggers. Priekšvārdā viņš raksta: „Līdz šim vēl latviešu valodā nebija nevienas mācības grāmatas jūras astronomijā. Lai šo robu aizpildītu, Krišjāņa Valdemāra jūrskola Jūrniecības departamenta uzdevumā stājās pie šādas grāmatas izdošanas” (Jūras astronomija / sastādījis Alfrēds Žaggers. Rīgā : Jūrniecības departaments, 1930. sēj. < 2 > : ilustrācijas, tabulas ; 26 cm.). Vēl citus jautājumus bija paredzēts aplūkot grāmatas trešajā daļā, kas neiznāca. Kā nākamā 1932. gadā iznāca jūras astronomijas grāmatas pirmā daļa, kuras autors bija Rīgas jūrskolas astronomijas skolotājs **Roberts Brūvelis** (1889–1945).

LATVIJAS ŪNIVERSITĀTES
ASTRONOMISKĀS OBSERVĀTĒRIJAS RAKSTI.
RĪGĀ.

PUBLICATIONS
DE L'OBSERVATOIRE ASTRONOMIQUE
DE L'UNIVERSITÉ DE LETTONIE
à RIGA

Nr. 1.

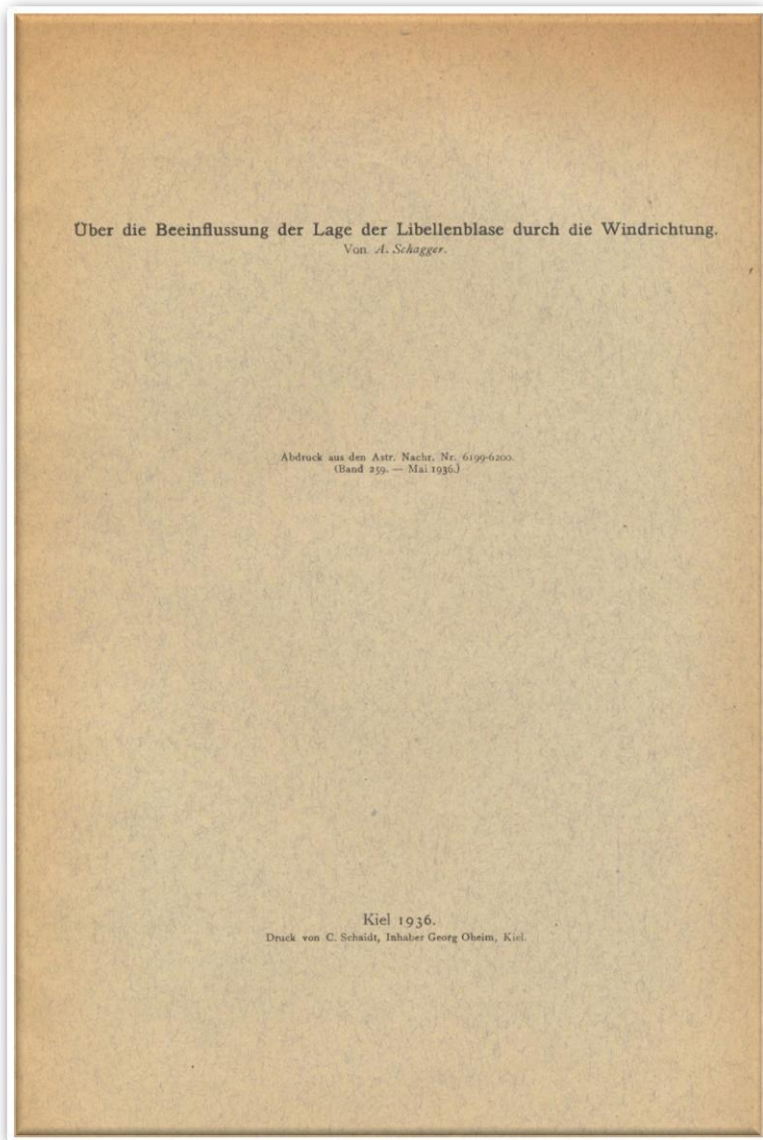
A. Schagger. Die Universitäts Sternwarte zu Riga, Lettland.

A. Schagger. Ein leicht zu konstruierender Ableseapparat für Chronographenstreifen.

L. Slaucitājs. Iss vēsturisks pārskats par Latvijas teritorijā izpildītiem astronomiskiem mērījumu darbiem un novērojumiem sākot ar XVIII. gs. līdz Latvijas valsts nodibināšanai.

R I G Ā, 1 9 3 2

1932. LU Astronomiskā observatorija izdeva savus zinātniskos rakstus, kuros publicēja pētījumu rezultātus. Pavisam iznāca četri sējumi. Pirmajā sējumā (Latvijas Ūniversitātes Astronomiskās observātorijas raksti. Nr. 1. Rīga, 1932) publicēti divi A. Žaggera raksti. Pirmajā rakstā A. Žaggers detalizēti apraksta Astronomiskās observatorijas dibināšanu, laika dienesta izveidi un attīstību. Otrajā rakstā A. Žaggers aplūko vienkāršu hronogrāfa (laika reģistrācijas ierīces) lentu nolasāmo aparātu, kas tika konstruēts un izmantots Astronomiskajā observatorijā.



1936. A. Šagger pētīja vēja ietekmi uz astrometriskajiem novērojumiem un secināja, ka vējš nesimetriski ietekmē līmeņrāža (kas nepieciešams horizontālā virziena noteikšanai) temperatūru, tāpēc rodas sistemātiska kļūda. Viņš ieteica instrumenta priekšā un aizmugurē novietot vēja aizsargus. Rezultātus viņš apkopoja publikācijā „Über die Beeinflussung der Lage der Libellenblase durch die Windrichtung” (Par vēja virziena ietekmi uz līmeņrāža pūslīša stāvokli), Astronomische Nachrichten, Nr. 6199 – 6200, Band 259, Mai 1936, pp. 125. – 132. Šo praksi vēlāk pārņēma citos laika dienestos.

LATVIJAS ŪNIVERSITĀTES ASTRONOMISKĀS OBSERVĀTO-
RIJAS RAKSTI. RĪGA
PUBLICATIONS DE L'OBSERVATOIRE ASTRONOMIQUE DE L'UNIVERSITÉ
DE LETTONIE A RIGA

Nr. 3.

BEITRÄGE ZUR STEIGERUNG DER
GENAUIGKEIT BEI ASTRONOMISCHEN
MESSUNGEN

VON

A. SCHAGGER

*

SONDERABDRUCK AUS DEN VERHANDLUNGEN DER NEUNTEN TAGUNG DER
BALTISCHEN GEODÄTISCHEN KOMMISSION.

HELSINKI
1937

1937. Trešajā sējumā (Latvijas Ūniversitātes Astronomiskās observātōrijas raksti. Nr. 3. Helsinki, 1937) ievietots viens A. Žagģera raksts par astronomisko mērijumu precizitātes palielināšanu (A. Schagger. Beiträge zur Steigerung der Genauigkeit bei astronomischen Messungen. Latvijas Ūniversitātes Astronomiskās observātōrijas raksti. Nr. 3. Helsinki, 1937). 1933. un 1934. gadā A. Žagģers izveidoja un izmēģināja šaurāku t.s. universālinstrumenta „pavedienu plati” – okulārā redzamo vertikālo svītru joslu, pāri kurai pārvietojās novērojamā zvaigzne. Publikācijā aprakstīta arī vēja ietekme uz līmeņrāža rādījumiem.

J.K.

LATVIJAS UNIVERSITĀTES MĀCĪBAS GRĀMATU SERIJA
Nr. 13

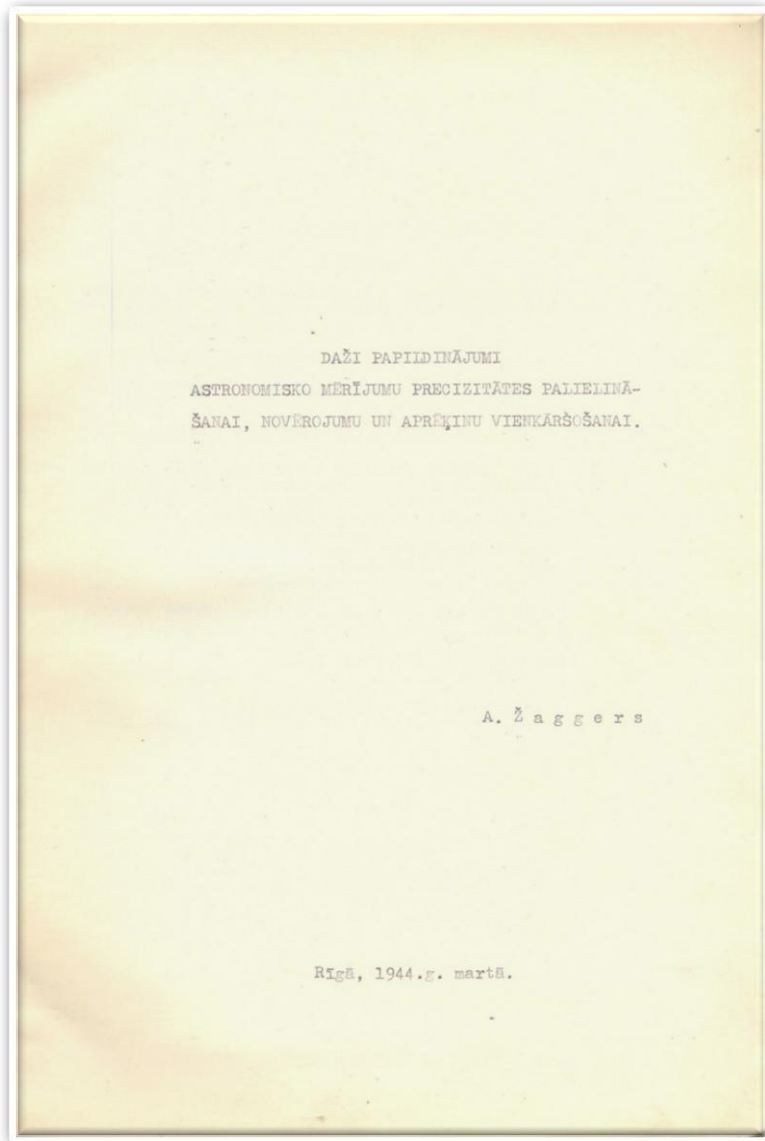
VISPĀRĪGĀ
ASTRONOMIJA

I DAĻA

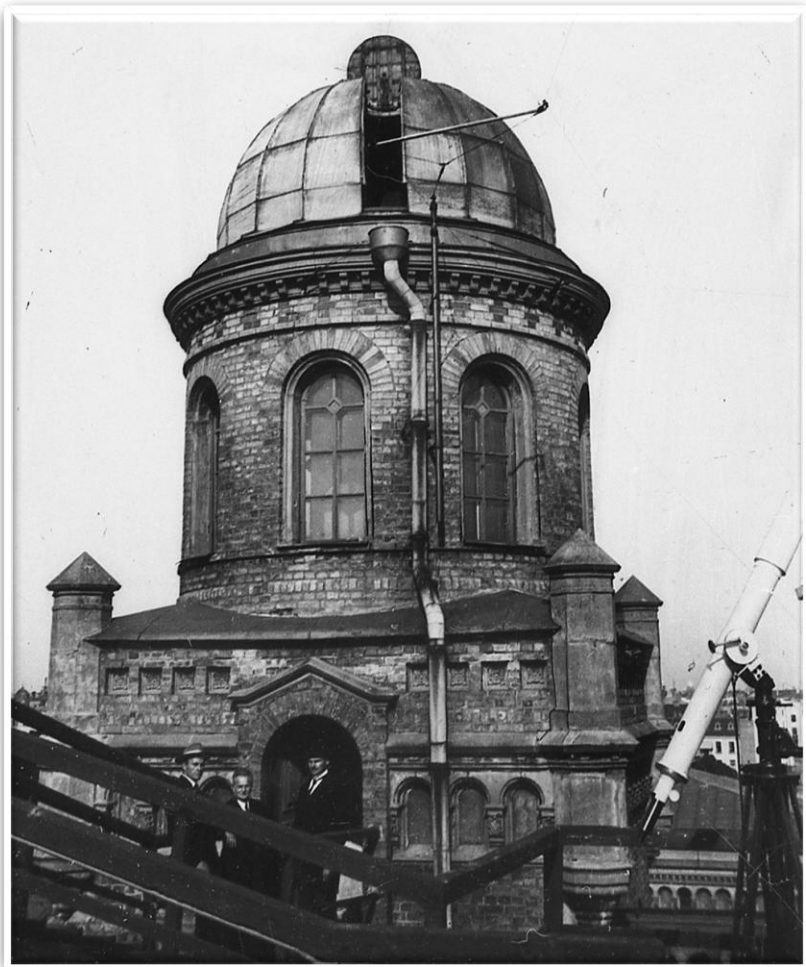
Ārk. profesors A. ŽAGGERS
L. U. Astronomiskās observatorijas direktors

Rīgā, 1940
Latvijas Universitāte

1940. Šajā gadā iznāca Alfrēda Žaggersa augstskolai paredzētā „**Vispārīgās astronomijas**” kursa pirmā daļa (A. Žaggers. Vispārīgā astronomija. Rīga: Latvijas Universitāte, 1940. sēj. <1 > (vii, 346 lpp.): ilustrācijas, tabulas; 24 cm. Latvijas Universitātes mācības grāmatu serija; Nr. 13). Pēc samērā plaša ievada par zvaigznājiem tajā dots detalizēts debess spīdekļu kustības un to koordinātu noteikšanas apskats, aplūkoti laika mērīšanas jautājumi un ar tiem saistītie uzdevumi. Grāmata noslēdzas ar tematiem par kalendāru un laika mērīšanas ierīcēm, neskarot astrofizikas jautājumus. A. Žaggers bija sagatavojis grāmatas otrās daļas manuskriptu, taču kara apstākļu dēļ tas palika neizdots.



1944. 1944. gada 16. maijā A. Žaggers sekmīgi aizstāvēja disertāciju „**Daži papildinājumi astronomisko mērījumu precizitātes palielināšanai, novērojumu un aprēķinu vienkāršošanai**” un Matemātikas un dabaszinātņu fakultātes Padomes sēdē viņam tika piešķirts matemātikas zinātņu doktora grāds. Disertācijā A. Žaggers apkopoja visus iepriekšējos gados veiktos pētījumus, kuru mērķis bija uzlabot vietas ģeogrāfiskā platuma noteikšanu ar astronomiskām metodēm. Viņš raksta, ka izmantojot šauro pavedienu plati, vienā vakarā iespējams novērot vairāk zvaigžņu un ģeogrāfiskā platuma aprēķini kļūst vienkāršāki. Tā kā aprēķinu metodēs ļoti svarīgs bija līmeņrāža stāvoklis, A. Žaggers eksperimentāli noskaidroja, ka tā rādījumus ietekmē vējš, turklāt tā nav vēja spēka iedarbība, bet gan termiska iedarbība, kad vējš sasilda vai atdzesē līmeņrādi.



LU Astronomiskās observatorijas tornis.
A. Žaggers stāv durvju ailē. LU Muzeja
krājums

A. Žaggers publicācijas veltītas praktiskiem jautājumiem, proti, kā kaut ko labāk un precīzāk izmērīt un izdarīt. Cik var noprast no materiāliem, kas glabājas LU Muzejā, arī pats Alfrēds Žaggers bijis tāds – ļoti akurāts, lietišķs un mērķtiecīgs.

Viņa devums astronomijas attīstībā Latvijā ir nozīmīgs, jo viņa vadībā tika izveidots un pilnveidots LU Astronomiskās observatorijas laika dienests, kas nodrošināja valsti ar pareizo laiku. Viņš izskolojis daudzus studentus, kas kļuva par astronomiem.

A. Žaggers grāmatas atrodamas bibliotēkās, publicācijas glabājas LU Muzeja F. Candra un Latvijas astronomijas vēstures krājumā. Te saglabātas arī daudzas citas vēsturiskas liecības par A. Žaggers dzīvi un darbību.

LU Muzejā iespējams vairāk uzzināt par Latvijas astronomijas vēsturi un saņemt konsultācijas.